

ואם כן, הרי יכולה היתה התורה לומר "וכל מעשר בהמה", ואתי [והיינו לומדים] שאין מעשרים ממין על שאינו מינו בקל וחומר מחדש וישן שאינו כלאים זה בזה, ו"בקר וצאן" למה לי! (5)

אלא ודאי בא הכתוב לומר: בקר וצאן הוא דאין מתעשרין מזה על זה משום "תן עשירי לכל אחד ואחד", אבל כבשים ועזים מתעשרין, והיינו דשנינו: "וצאן" משמע כל צאן אחד.

וכל זה אינו שייך אלא במעשר בהמה, אבל הכא גבי תרומה מי סניא דלא כתיב [וכי אפשר שלא תכתוב התורה] "דגן" למעוטי שאר מיניו! ואם כן, אין מקור ללמוד מ"דגן" שכל דגן אחד.

מתקופה לה רב הונא בר נתן על דרך לימודו של רבא מ"בקר וצאן" למעוטי כבשים ועזים:

מנין לנו לומר, שכתבה התורה "בקר וצאן" כדי למעט כבשים ועזים שלא נלמד מקל וחומר שאינם מתעשרים מזה על זה, והרי

הרי אמר הכתוב "ודגן ראשיתם", לומר "תן ראשית לכל דגן ודגן". (4)

וכן אמר תירץ רבי אלעזר: "ראשיתם".

רבא אמר לתרץ באופן אחר: בלא "ראשיתם" נמי לא מצית אמרת: "ודגן" משמע כל דגן אחד, כי:

בשלמא התם גבי מעשר בהמה אמרינן "וצאן" משמע כל צאן אחד, משום דאי סלקא דעתך כבשים ועזים נמי אין מתעשרים מזה על זה, לכתוב "וכל מעשר בהמה" ולא "וכל מעשר בקר וצאן", ומזה כבר היינו לומדים לכל שני מינים שאינם מתעשרין מזה על זה וכפי שיתבאר בהמשך הגמרא. אלא שבמאמר המוסגר מחזקת הגמרא את דבריה:

וכי תימא: אי כתיב "כל מעשר בהמה" הוי אמינא אפילו חיה שהרי "חיה בכלל בהמה". זה אינו, שהרי "תחת תחת" [כל אשר יעבור תחת השבט] "שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמור" [מקדשים גמר, מה קדשים בהמה אין חיה לא, אף מעשר, בהמה אין חיה לא —

ורבינו גרשום מפרש: אי הכי, כבשים ועזים נמי נימא "עשירי לזה ועשירי לזה", וכאשר כן משמע פשוט כוונת קושיית הגמרא. ורש"י

מאין בפירוש זה, לפי פירושו במה שאמרו "תן עשירי לזה ועשירי לזה". ורבינו גרשום כנראה מפרש "תן עשירי לזה ועשירי לזה" באופן שונה מרש"י, וצריך תלמוד. 4. כתב הרש"ש: נראה, דהשתא תו לא צריכנא להקל וחומר דלעיל [עמוד א] מתירוש ויצהר, וכן משמע בתוספות ד"ה אמר. וראה מה

שנתבאר בעמוד א, לבאר על פי דבריו את שיטת הרמב"ם.

5. מכאן הקשו הרבה אחרונים [ראה ספר המפתח] על שיטת הרמב"ם [בכורות ז ה, הובאה בהערות לעיל נג ב], שמעשר משנה על שנה חל בדיעבד, שהרי אם כשיטתו הרי צריך ל"בקר וצאן", שאם היינו למדים בקל וחומר מחדש וישן, היה הדין גם ממין על שאינו מינו שהוא חל בדיעבד, והוצרך בקר וצאן למעטו לגמרי. ובחזון איש בכורות סימן כז ג הוכיח גם